

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA HÀ NỘI
KHOA DI SẢN VĂN HÓA

VÕ ANH THƯ

TÌM HIỂU SƯ TẬP GƯƠNG ĐỒNG CỒ
TRUNG QUỐC TRƯNG BÀY TẠI BẢO TÀNG
CỒ VẬT HOÀNG LONG – THÀNH PHỐ THANH HÓA

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP
NGÀNH BẢO TÀNG HỌC
Mã số: 52 32 03 05

Người hướng dẫn: **TS. PHẠM THỊ THU HƯƠNG**

HÀ NỘI - 2015

LỜI CẢM ƠN

Trong quá trình thực hiện bài nghiên cứu khoa học, người viết luôn nhận được sự giúp đỡ tận tình của ông Hoàng Văn Thông – Giám đốc Bảo tàng cổ vật Hoàng Long, anh Nguyễn Trung Hiếu – cán bộ thuyết minh của bảo tàng. Người viết cũng xin chân thành cảm ơn các thầy cô giáo trong khoa di sản văn hóa đã truyền đạt những kiến thức và kỹ năng quý báu cho người viết. Đặc biệt xin gửi lời cảm ơn sâu sắc tới **Tiến sỹ Phạm Thị Thu Hương**, người đã nhiệt tình giúp người viết hoàn thành khóa luận tốt nghiệp.

Tuy nhiên với năng lực của một sinh viên chưa được tiếp xúc nhiều với thực tế, còn thiếu kinh nghiệm nên những khuyết điểm khóa luận tốt nghiệp là không thể tránh khỏi. Rất mong thầy cô và các bạn cùng đóng góp ý kiến để bài nghiên cứu khoa học hoàn chỉnh hơn.

Em xin chân thành cảm ơn!

Hà Nội, tháng 5 năm 2015

Sinh viên thực hiện

Võ Anh Thư

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài.....	1
2. Mục đích nghiên cứu.....	2
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu.....	2
4. Phương pháp nghiên cứu.....	3
5. Bố cục của tiểu luận.....	3
Chương 1. MỘT SỐ VẤN ĐỀ LÝ LUẬN CƠ BẢN VỀ SƯU TẬP VÀ TỔNG QUAN VỀ BẢO TÀNG CỔ VẬT HOÀNG LONG	4
1.1 Một số vấn đề lý luận cơ bản về sưu tập.....	4
1.1.1 Khái niệm sưu tập – sưu tập hiện vật bảo tàng.....	4
1.1.2 Các tiêu chí để xây dựng sưu tập hiện vật bảo tàng.....	7
1.1.3 Quy trình xây dựng sưu tập hiện vật bảo tàng.....	8
1.2 Giới thiệu về Bảo tàng cổ vật Hoàng Long.....	10
1.2.1 Vài nét về sự hình thành của Bảo tàng cổ vật Hoàng Long.....	10
1.2.2 Nội dung trưng bày của Bảo tàng cổ vật Hoàng Long.....	15
Chương 2. PHÂN LOẠI VÀ XÁC ĐỊNH GIÁ TRỊ CỦA SƯU TẬP GƯƠNG ĐỒNG CỔ TRUNG QUỐC TRƯNG BÀY TẠI BẢO TÀNG CỔ VẬT HOÀNG LONG	19
2.1 Vài nét về gương đồng cổ Trung Quốc.....	19
2.1.1 Gương đồng và nguồn gốc hình thành.....	19
2.1.2 Lịch sử phát triển gương đồng cổ Trung Quốc.....	22
2.2 Quá trình hình thành Sưu tập gương đồng cổ Trung Quốc – trưng bày tại bảo tàng cổ vật Hoàng Long.....	25
2.2.1 Gương đồng cổ Trung Quốc được phát hiện tại Việt Nam.....	25
2.2.1.1 Gương được chế tác vào thời kỳ kim khí.....	25
2.2.1.2 Gương được chế tác vào thời kỳ Bắc thuộc.....	26
2.2.2 Thanh Hóa – nơi phát hiện gương đồng cổ Trung Quốc.....	27
2.2.3 Quá trình hình thành Sưu tập gương đồng cổ Trung Quốc trưng bày tại Bảo tàng cổ vật Hoàng Long.....	29

2.3 Phân loại Suu tập gương đồng cổ Trung Quốc trưng bày tại Bảo tàng cổ vật Hoàng Long.....	31
2.3.1 Các gương có niên đại thời Hán (TK3 TCN – TK3 SCN)(Bộ ảnh số 1) ..	31
2.3.2 Các gương có niên đại thời Đường (TK 7 – TK 10)(Bộ ảnh số 2)....	38
2.4 Một số đặc điểm của suu tập	40
2.4.1 Hình dáng, hoa văn trang trí.....	40
2.4.1.1. Gương có niên đại thời Hán (TK 3 TCN – TK 3 SCN)	40
2.4.1.2 Gương có niên đại thời Đường (TK 7 – TK 10)	41
2.4.2 Kỹ thuật chế tác	42
2.5 Giá trị của Suu tập gương đồng cổ Trung Quốc trưng bày tại Bảo tàng cổ vật Hoàng Long.....	43
2.5.1 Giá trị lịch sử.....	43
2.5.2 Giá trị mỹ thuật và văn hóa.....	45
2.5.3 Giá trị kỹ thuật.....	49
2.5.4 Giá trị kinh tế.....	50

Chương 3. VẤN ĐỀ BẢO QUẢN VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ SƯU TẬP GƯƠNG ĐỒNG CỔ TRUNG QUỐC TRƯNG BÀY TẠI BẢO TÀNG CỔ VẬT HOÀNG LONG.....	52
3.1 Thực trạng vấn đề xây dựng, bảo quản và phát huy giá trị Suu tập gương đồng cổ Trung Quốc trưng bày tại Bảo tàng cổ vật Hoàng Long	52
3.2 Một số giải pháp nhằm xây dựng, bảo quản và phát huy giá trị Suu tập gương đồng cổ Trung Quốc trưng bày tại Bảo tàng cổ vật Hoàng Long	56
3.2.1 Một số giải pháp xây dựng suu tập	56
3.2.1.1 Suu tầm bổ sung hiện vật cho suu tập	56
3.2.1.2 Xây dựng hồ sơ cho hiện vật trong suu tập	57
3.2.1.3 Tư liệu hóa suu tập	58
3.2.2 Một số giải pháp bảo quản suu tập tại phòng trưng bày	59
3.2.3 Một số giải pháp nhằm phát huy giá trị suu tập gương đồng cổ Trung Quốc trưng bày tại Bảo tàng cổ vật Hoàng Long.....	61
3.2.3.1 Nâng cao đội ngũ cán bộ chuyên môn.....	61

3.2.3.2 Đa dạng hóa các hình thức trưng bày	62
3.2.3.3 In ấn, xuất bản, giới thiệu, quảng bá sưu tập	63
KẾT LUẬN	66
TÀI LIỆU THAM KHẢO	68
PHỤ LỤC	

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Thanh Hóa là một tỉnh có bề dày lịch sử và truyền thống văn hóa. Theo dặm dài lịch sử từ thuở mở cõi, dựng nước, với nền cảnh một vùng địa lý – nhân văn khá riêng biệt, hội tụ đủ sông, núi, biển, rừng, cùng sự góp mặt sinh cư của nhiều tộc người. Thanh Hóa là vùng đất chiếm vị trí quan trọng trong lịch sử các triều đại phong kiến Việt Nam. Đây cũng là nơi phát tích nền văn hóa Đông Sơn rực rỡ mà ảnh hưởng và giá trị của nó đã vượt khỏi biên giới quốc gia. Là đất quý hương của ba triều vua, hai đời chúa. Trong sách viết về địa chí Thanh Hóa (Le Thanh Hoa), học giả người Pháp Ch. Robequai đã nhận định: “Thanh Hóa không chỉ là một tỉnh mà đó là một xứ”. Điều đó cho thấy Thanh Hóa là một vùng đất rộng lớn, hội đủ các yếu tố điển hình của một đất nước.

Với lịch sử lâu đời, ở Thanh Hóa đã phát hiện ra nhiều chiếc gương đồng cổ Trung Quốc trong những khu mộ cổ của người Hán và quan lại, quý tộc người Việt. Gương đồng là cổ vật được trưng bày ở khá nhiều Bảo tàng Trung Quốc. Nó được người Hán đưa vào nước ta từ mạt kỳ văn hóa Đông Sơn và thời kỳ Bắc thuộc, nên hiện vật này cũng được tìm thấy ở nhiều nơi trên đất nước Việt Nam. Suu tập đầy đặn về gương đồng cổ Trung Quốc là nét độc đáo của Bảo tàng cổ vật Hoàng Long (Thành phố Thanh Hóa).

Bảo tàng cổ vật Hoàng Long là bảo tàng cổ vật tư nhân đầu tiên được thành lập tại Việt Nam. Đó là biểu hiện của sự chuyển biến tích cực, cũng như bộc lộ rõ nhu cầu nội tại của các cá nhân/tổ chức trong việc thành lập bảo tàng kể từ khi Luật di sản văn hóa Việt Nam được ban hành và chính thức có hiệu lực kể từ ngày 1/1/2002. Đánh dấu một bước phát triển mới trong lĩnh vực bảo tàng ngoài công lập, trong việc tổ chức và quản lý di sản văn hóa của các cá nhân/tổ chức. Sự ra đời và lớn mạnh không ngừng của các bảo tàng tư nhân nói chung và Bảo tàng cổ vật Hoàng Long nói riêng đã góp phần vào việc gìn giữ và phát huy giá trị di sản văn hóa của dân tộc, của nhân loại. Bảo tàng cổ vật Hoàng Long hiện đang lưu giữ hơn 16 nghìn cổ vật của tất cả các thời kỳ văn hóa trên

các vùng lãnh thổ Việt Nam và một số nước ở khu vực Đông Á, Đông Nam Á và; từ đó hình thành nên nhiều bộ sưu tập độc đáo và mang nhiều giá trị sâu sắc. Trong số đó, Sưu tập gương đồng cổ Trung Quốc là một sưu tập rất độc đáo, mang nhiều giá trị, với số lượng gương trong sưu tập hiện trưng bày tại bảo tàng lên đến 91 chiếc gương. Đó là nét đặc sắc riêng có tại Bảo tàng cổ vật Hoàng Long mà không nơi nào có được.

Gương đồng cổ Trung Quốc xuất hiện ở nhiều nơi trên đất nước Việt Nam, đặc biệt là ở một số tỉnh phía Bắc, trong đó có Thanh Hóa chứa đựng nhiều giá trị cả về lịch sử, mỹ thuật, kỹ thuật, tâm linh, sự giao lưu tiếp biến văn hóa giữa Việt Nam và Trung Quốc. Song, những tìm hiểu, nghiên cứu một cách toàn diện về sưu tập còn khá ít ỏi. Ngoài một số bài viết khái quát, giới thiệu chung về gương đồng cổ Trung Quốc ở một số tạp chí, bài báo có liên quan hiện tại thì hiện tại Bảo tàng hầu như chưa có đầy đủ tư liệu về sưu tập này. Cho nên việc nghiên cứu về Sưu tập gương đồng cổ Trung Quốc là một đề tài hết sức thiết thực và cần thiết để làm rõ được giá trị cũng như một số phương hướng bảo quản và phát huy một cách tốt nhất giá trị của Sưu tập gương đồng cổ Trung Quốc tại Bảo tàng cổ vật Hoàng Long. Với những lý do trên, em đã chọn đề tài: ***“Tìm hiểu sưu tập gương đồng cổ Trung Quốc trưng bày tại Bảo tàng cổ vật Hoàng Long – Thành phố Thanh Hóa”*** làm bài khóa luận tốt nghiệp của mình.

2. Mục đích nghiên cứu

Tìm hiểu giá trị, thực trạng bảo quản, phát huy giá trị của sưu tập gương đồng cổ Trung Quốc trưng bày tại Bảo tàng cổ vật Hoàng Long. Qua đó đề xuất một số ý kiến đề khắc phục những hạn chế của hoạt động này trong thời gian tới.

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

- Đối tượng nghiên cứu: Sưu tập gương đồng cổ Trung Quốc trưng bày tại Bảo tàng cổ vật Hoàng Long, Thành phố Thanh Hóa.

- Phạm vi nghiên cứu: Sưu tập gương đồng cổ Trung Quốc được trưng bày tại Bảo tàng cổ vật Hoàng Long.

4. Phương pháp nghiên cứu

- Phương pháp nghiên cứu lịch sử, phương pháp điều tra cụ thể thông qua khảo tả, chụp ảnh, thống kê hiện vật theo niên đại.
- Phương pháp so sánh, phân tích, tổng hợp, nghiên cứu tư liệu.
- Sử dụng phương pháp mỹ thuật học trong việc xác định từng loại hoa văn, văn tự trên hiện vật.
- Bên cạnh đó còn sưu tầm sách báo, tạp chí, các bài viết, kế thừa những kết quả nghiên cứu có liên quan đến gương đồng cổ Trung Quốc.

5. Bố cục của tiểu luận

Ngoài phần Mở đầu, Kết luận, Tài liệu tham khảo, Phụ lục ảnh, phần nội dung của tiểu luận được chia làm 3 chương:

Chương 1: Một số vấn đề lý luận cơ bản về sưu tập và tổng quan về Bảo tàng cổ vật Hoàng Long.

Chương 2: Phân loại và xác định giá trị của Sưu tập gương đồng cổ Trung Quốc trưng bày tại Bảo tàng cổ vật Hoàng Long.

Chương 3: Vấn đề bảo quản và phát huy giá trị của sưu tập gương đồng cổ Trung Quốc trưng bày tại Bảo tàng cổ vật Hoàng Long.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Hồ Xuân Em và Hồ Tuấn Anh, *Bí ẩn về những chiếc gương cổ (Được tìm thấy trong các di chỉ Champa) ở miền Trung Việt Nam*, Nxb Đà Nẵng.
2. *Cơ sở bảo tàng học*. Trường Đại học Văn hóa Hà Nội, Hà Nội 1966 tập 1, 2, 3.
3. *Cổ vật Việt Nam*. Bộ văn hóa thông tin – Cục bảo tồn bảo tàng lịch sử Việt Nam tập 1, 2.
4. Lâm Thị Mỹ Dung (2004), *Thời đại đồ đồng*, Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội.
5. *Đại Việt sử ký toàn thư*. NXBKHXH, Hà Nội 1988 tập 1, 2.
6. Diệp Đình Hoa (2005), *Phân tích chiếc gương đồng nữ đình phát hiện ở Hà Tĩnh và một vài vấn đề về loại gương nữ đình*, Tạp chí khảo cổ học.
7. Diệp Đình Hoa (1978), *Gương đồng Thiệu Dương*. Trong *Những phát hiện mới về khảo cổ học năm 1978*, Ủy ban khoa học xã hội, Hà Nội.
8. Nguyễn Thị Huệ (2002), *Nghiên cứu nguồn sử liệu hiện vật bảo tàng*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
9. Trần Trọng Kim (1999), *Việt Nam sử lược*, Nxb Văn hóa – Thông tin, Hà Nội.
10. GS. Nguyễn Lân, *Từ điển thuật ngữ Việt Nam*, Nxb Thành phố Hồ Chí Minh.
11. Phan Huy Lê, *Lịch sử chế độ phong kiến Việt Nam*, Nxb Giáo dục, H1995.
12. *Luật di sản văn hóa và Nghị định hướng dẫn thi hành* (2002), Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
13. Trương Hữu Quýnh (chủ biên), *Đại cương lịch sử Việt Nam*, Nxb Giáo dục, Hà Nội 1999 tập 1.
14. *Sự nghiệp bảo tàng nước Nga*, Cục Di sản văn hóa xuất bản, Hà Nội, 2006.
15. *Sưu tập hiện vật bảo tàng*, Bảo tàng cách mạng Việt Nam, Nxb Văn hóa thông tin, 1994, Tr.37.
16. Hà Văn Tấn (2002), *Chữ trên đá, chữ trên đồng*, Nxb Khoa học xã hội.
17. Hà Văn Tấn (1999), *Về việc chiếc gương đồng có chữ trong ngôi mộ chum Sa Huỳnh ở Quảng Nam*. Trong *Những phát hiện mới về khảo cổ học năm 1998*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội.

18. Thanh Thúy (2002), *Chiếc gương thần: Phỏng theo truyện cổ Trung Quốc*, Nxb Giáo dục, Hà Nội.
19. Đặng Phúc Tinh (2001), *Mỹ thuật Trung Quốc*, Nxb Thế giới, Hà Nội.
20. Lê Trung (1967), Những ngôi mộ táng thời thuộc Hán ở Thiệu Dương. Trong *Một số báo cáo về khảo cổ học Việt Nam*, Hà Nội.
21. Trần Quốc Vượng – Hà Văn Tấn, *Lịch sử chế độ phong kiến Việt Nam*, Nxb Giáo dục, Hà Nội 1960 tập 1.
22. Yamagata Mariko, Phạm Đức Mạnh (2004), *Những nghĩa địa Sa Huỳnh (Nam Trung Bộ) và Đông Nai (Đông Nam Bộ) Việt Nam có chứa gương đồng Tây Hán*, Tạp chí khảo cổ học.